הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

תוכן עניינים

א. ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא (את) היבם וכולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק.....1

ב. בעל חוב גובה את השבח.....5

ג. ולא בראוי כבמוחזק לאיתויי נכסי דאבי אבא.....6

ד. ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה והיורש את אשתו והמייבם את אשת אחיו 7

ה. המתנה כמכר.....8

ו. והיורש את אשתו ירושת הבעל דאורייתא ... ירושת הבעל דרבנן.....8

ז. כגון שהורישתו אשתו בית הקברות ומשום פגם משפחה אמור רבנן לשקול דמי וליהדר.....9

ח. המוכר קברו ודרך קברו מקום מעמדו ובית הספדו באים בני משפחה וקוברים אותו בעל כרחו משום פגם משפחה.....10

הדרן עלך יש בכור.....11

דף נב.

א. ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא (את) היבם וכולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

אף על גב דשאר בעל חוב גובה את השבח, אין האשה[1] גובה כתובתה מהשבח שהשביחו נכסים לאחר מות בעלה בין שהשביחו היורשים או הלקוחות[2], ואפילו מה שנתייקרו הנכסים אחר מיתה חשיב שבח[3].

וכן אין[4] האשה[5] גובה אלא במה שהיו היורשים מוחזקים בשעת מיתת אביהם, אבל לא מן הראוי, והיינו נכסים שבאו להם לאחר מיתת אביהם, אבל ממלוה גובה כתובתה[6],

אפילו נפלו להם מכח אביהם, כגון שמת אביהם בחיי אבי אביהם, ואח"כ מת ונפלו להם נכסים בירושה מאבי אביהם, נחשב ראוי ואין גובה מהם,

ודוקא עיקר כתובה ותוספת אבל נדוניא ונכסי צאן ברזל יש אומרים[7] שגובה מן הראוי.

---

[1] שו"ע ונו"כ אבהע"ז ק ב

[2] ועיין פתחי חושן חלק ט פרק יא סעיף מט – נא באלמנה הנזונת מנכסי יתומים לאחר מיתה איך דינה גבי השבח.

[3] כן משמע מדברי הפוסקים. פתחי חושן חלק ט (ירושה ואישות) פרק ז הערה נה ובבית מאיר (סימן צה) הוכיח מכמה מקומות דדוקא כתובה ותוספת אינה גובה מן השבח, אבל נדוניא וכן תוספת שליש גובה מן השבח, עיין שם, ועי' שו"ת רדב"ז (ח"א סימן תקסח),

[4] שו"ע ונו"כ שם

[5] ועיין רמ"א סימן קד סעיף טז דס"ל שאף בעל חוב אינו נוטל בראוי ועי' משל"מ (ריש פכ"א מה' מלוה) שהאריך בדין בע"ח גובה מהראוי ועיין"ש (שם ס"ק כא) שדעת הרבה פוסקים שבע"ח גובה מראוי, ועיין בפת"ח (ח"א) דיני הלואה (פרק ט הערה ה) לגבי דמי ביטוח שהמוריש ביטח עצמו, מדברי החזו"א (ב"ק סימן י ס"ק טו) שכתב בפשיטות שכל שאינו חייב מדין תורה לשלם דמי הנהרג, אין בע"ח גובה מתשלומין אלה, שכח דיניהם אינם אלא לחייב ליתן ליורשים, אבל אין בממון זה דין ירושה, ולפי זה אפשר שרק אם בא מכח דיניהם, אבל אם בא מכח התחייבות, שחברת הביטוח התחייבה לשלם דמי ביטוח חיים, תמורת התשלומים שהוא שילם להם בחייו, אפשר שיש בזה חיוב גם מדין תורה (עי' פת"ח [ח"ח] דיני קנינים פרק כא הערה ז שעסקי ביטוח אין בהם משום אסמכתא), ואפשר שיש בזה דין ירושה, וממילא בע"ח גובה מהם, ובפרט לסברת המהר"ם מלובלין שתלוי בסמיכת דעת המלוה, אפשר שיש בזה משום סמיכת דעת שהוא מבוטח, וכ"ש כשעבד בפירוש דמי הביטוח להלואה זו.

[6] כדמשמע בתוס' (בכורות דף נב ע"א)

[7] רמ"א שם בסוף הסעיף, והרמ"א כתב דינו כשאר חוב, ופירש הח"מ (סק"כ) דקאי אדלעיל שכתובה אינה נגבית אלא מן הזיבורית, וע"ז קאמר דנדוניא גובה מבינונית, וכן לענין שבח דינה כשאר בע"ח כמבואר בחו"מ (סימן קטו סעיף א), ובבי"ש (ס"ק יח) מדייק מדברי הרמ"א דשאר בע"ח גובה מן הראוי, ועיי"ש מה שציין לדין זה.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

לאחר תקנת הגאונים גובה מן הראוי[8], ולכן כותבין בכתובה דקנאי ודעתיד אנא למיקני בחיי ובמותי (יש כותבין לבתר חיי), כדי שתוכל לגבות מהראוי[9].

שכר פעולה[10] שלא הגיע לידו עד לאחר מיתה חשוב ראוי, אבל מלוה שאחרים היו חייבים לבעל, חשוב מוחזק אף על פי שלא פרעו עד לאחר מיתה[11] אפילו היא על הגוי, דכיון שהיה משועבד לבעל בחייו משועבד נמי לאשה בחייו מדרבי נתן.

וכבר התבאר במסכת כתובות דף סט. שמדינא דגמרא[12] למרות שיש על הבעל שיעבוד הגוף לפרוע כתובת אשתו מכל נכסיו ואם יש לו מעות חייב לשלם במטבע היוצא[13], עיקר כתובה כלומר מנה לאלמנה מאתיים לבתולה ותוספת שמוסיף בכתובה אינן נגבים בבית דין אלא מן הקרקע. ואינה נגבית ממטלטלים[14], אפילו מן הבעל עצמו כגון בגרושה[15], אבל הגאונים תקנו[16] שיהו נגבין בבית דין אף ממטלטלין, והוא הדין לכל תנאי כתובה חוץ מכתובת בנין דכרין שנחלקו הראשונים בכך[17], כמו שהתבאר

---

[8] ובשו"ת מהריט"ץ (סימן רצה) כתב בשם הרמב"ם (בפירוש המשנה בפ' יש בכור ד"ה הבכור נוטל) שלאחר תקנת הגאונים שגובים ממטלטלי דיתמי, ה"ה שגובה מן הראוי, ועיי"ש מ"ש בדין חובות אי חשיב ראוי, ועי' משל"מ (פכ"א מה' מלוה ה"א), ובתויו"ט (בכורות פרק ח משנה ט).

[9] במשל"מ (שם) האריך בעיקר הטעם שאין בע"ח גובה מן הראוי, והביא שם בשם מהרי"ו (סימן עד) לכתוב הנוסח הנזכר.

[10] רמ"א שם

[11] וכתב הט"ז (סק"ה) דלא דמי לענין בכור דמלוה חשיב ראוי, דשאני כתובה ובע"ח שאף בחיים היה להם שעבוד על הלוה מדין שעבודא דר"נ, ואף על גב דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים, מ"מ שעבוד יש לה על כל בעל חוב, ולפי"ז אין נ"מ אם היה מלוה בשטר או מלוה ע"פ

[12] שו"ע ונו"כ אבהע"ז ק א

[13] דנכסי דאינש אינון ערבין בי' כבכורות מח: הפלאה קונט"א שם

[14] ואם תפסה מטלטלין אין מוציאין מידה אפי' מדינא דש"ס. הפלאה שם

[15] דאלו אלמנה הגובה מן היורשים פשיטא דאין גובה ממטלטלי דיתמי דלא יהא אלא שאר חוב ולמה כתב כתובה ותוספ' בלבד. ח"מ שם א, ב"ש א

[16] הרמב"ם לפי' פי' המ"מ בשם הריב"ש כתב שבמקום שמנהג הוא לכתוב בפי' מטלטלין, אז אם לא כתב לא נשתעבדו המטלטלים אא"כ דידע התיקון הגאונים, ואם נתפשט התיקון בכל ישראל אמרי' אף שלא נכתב כנכתב' דמי. אלא בימי הרמב"ם עדיין לא נתפשט התיקון. לפ"ז בזה"ז שנתפשט התיקון אמרינן אף שלא נכתב כנכתב דמי, והרא"ש פ' מציאות האשה כתב בשם ר"ת דגובין מן מטלטלין משום דכותבין מטלטלין ובפ' נ"ש הביא תקנו' הגאונים ובפ"ק דב"ק כתב מטלטלין דינם כקרקע בדורות הללו מדינ' דש"ס הואיל כל משא ומתן בהם והוי כגמל' דערבי', וכן בטור חו"מ סי' תי"ט כתב הטעם הואיל כל מו"מ בהם ובסי' זה כתב הטעם מחמת תקנות הגאונים או מחמת שכותבין בפירוש וצריך ישוב. ב"ש שם ב, ועיין בית יעקב שם מה שיישב.

[17] ח"מ שם ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובט' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

שם דף נ: ואם רוצה הבעל לסלקה בקרקע הרשות בידו[18]. אלא אם כתב בפירוש שגבייתה מן המטלטלין[19].

לאחר תקנת[20] הגאונים שגובים ממטלטלי, אם גבו היורשים מעות בחובת אביהם, גובה כתובה מהם[21].

לפיכך אם גבו היורשים מעות בחובת אביהם גובה מהם[22] אלמנתו את כל תנאי כתובתה, וכן אם הניח שטר חוב, או שחייב לו לוה כסף אפילו מלוה על פה, גובה כתובתה מן השטר חוב והמלוה[23], אולם בכל הנזכר אם רוצים היורשים לסלקה בקרקע הרשות בידם[24].

גניבה שהיתה[25] ביד הגנב והוחזרה לאחר מיתת הבעל[26] חשוב מוחזק.

יעקב שמת[27] בחיי ראובן בנו והניח אלמנה הניזונית מנכסיו, ואח"כ מת ראובן[28], אין אלמנת ראובן גובה כתובתה מחלקו של ראובן בירושת יעקב[29].

---

[18] ח"מ שם ה

[19] ב"ש שם ד ועיין קצוה"ח קז ג

[20] שו"ע ונו"כ שם א

[21] וכתב הט"ז דלא הוי ראוי, שהמעות שהיו ברשות הבעל נשתעבדו לה, א"כ כשהלוה לפני הנישואין לא היו משועבדים לה, ומ"מ נראה שגובה מהם, דסו"ס שעבוד יש לה על כל מה שחייבים לו מדר"נ, ובבי"ש (סימן צו סוף סק"א) ציין לשו"ת מהרש"ל (סימן מט) שדן אם גובה כתובה ממלוה שהלוה קודם נישואין, ובבאה"ט (סימן ק ס"ק יד) הביא מדברי כמה פוסקים שאינה גובה, ודעת המהרש"ל שגובה, עיין שם, ובהפלאה כתב דמה דמשמע מדברי הח"מ (ס"ק יט) שבהלואה שהלוה קודם נישואין הו"ל ראוי, אינו מדוקדק, שבתשובת המהרש"ל והרמ"א לא משמע כן, ולא חשיב ראוי אלא דומיא דשכר פעולה או מתנה, שלא היו בידו מעולם, ועי' שו"ת רדב"ז (ח"ג סימן תשנח), ועי' פרק י (סעיף לז וסעיף מג) בענין ירושת הבעל.

[22] אם יש מעות בעין והיא תובעת מעות והיורשים רוצים לתת לה מטלטלין עיין כנה"ג דף קי"ח ע"א סעיף ב' ג'. והרדב"ז ח"א סי' קט"ו

[23] ח"מ שם ד, ובזה יפוי כח כתובה מבכור דאין נוטל פי שנים במלו' ואף על גב כתובה אינה נגבית מן הראוי מ"מ גובין מן החובות משום דמשועבד לה מדין שיעבודא דר' נתן כ"כ הרא"ש פי"נ והטור מזה נשמע אף בכתוב' שייך דין זה דר"נ ואין חילוק בין מלוה בשטר לבין מלוה בע"פ וכן גובה מן הש"ח שהניח בעלה. ב"ש שם ג, ועוד נראה דאפי' מטלטלין שביד אחרים מוציאים מידם לשלם הכתובה בין מלוה בין פקדון מדינא דש"ס וכמ"ש התוס' בדף פ"ד במתני' דמי שמת והי' לו פקדון וכו' דלא הו"ל מלוה ראוי והיינו משום דבחייו משתעבד מדר"נ. הפלאה שם

[24] פרעו לה קרקעות ובתים ומקומות בבה"כ ואח"כ באו היתומים ורוצים לסלקה במעות והיא אינה רוצה הדין עמה רש"ל בתשובה סי' נו"ן. והרמ"א בתשובתו סי' ח' חולק עליו. ועיין ש"ך קא א וקצוה"ח קז ג

[25] רמ"א שם

[26] וכתב בח"מ (ס"ק יח) דהיינו דוקא כשלא נתייאש, אבל לאחר יאוש נעשה ראוי, וכתב שכן הוא במהרי"ל, וצ"ע הרי יאוש לבד אינו קונה

[27] רמ"א שם ב

[28] כתב בח"מ (ס"ק טז) דכ"ש כשמת ראובן ואח"כ מת יעקב דכל נכסי יעקב חשיבי ראוי.

[29] דכיון שבשעה שמת ראובן היו הנכסים משועבדים למזונות אלמנת יעקב, הו"ל ראוי ואינה גובה כתובתה מראוי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

וכן אין הבנות[30] גובות מזונות מן השבח ששבחו נכסים לאחר מיתה, ולא מן הראוי וכדין אשה בכתובתה.

וכן מי שיבם אשת אחיו[31] הוא יורש כל נכסי אחיו המוחזקים, וכל הראויין לבא לאחר מכאן הרי הוא בהן ככל האחים שהרי בכור קרא אותו הכתוב שנאמר (דברים כה פסוק ו) וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, וכשם שאינו נוטל ממנו בראוי כבמוחזק כך אינו נוטל בשבח ששבחו נכסים אחרי מות אביו משעת מיתה עד שעת חלוקתו עם אחיו בנכסי אביו,

ואפילו השביחו נכסים אחר שיבם וקודם שיחלקו הרי הוא בשבח כאחד מן האחין, אף על פי שנוטל מן הנכסים אלו שני חלקים חלקו וחלק אחיו שיבם אשתו הואיל ומת האב בחיי כולן.

ב. בעל חוב גובה את השבח

כבר התבאר במסכת ב"מ דף קי: שהקונה קרקע[32] שמשועבדת לבעל חוב, כשבא בעל חוב לטרוף מן הלוקח, אם כתב לו הלוה דאקנה[33], השבח שמשביחין הנכסים גם כן בכלל דאקנה הוא, שהרי זה כאילו נעשה השבח בידו הואיל ועודנו משועבד מכוחו לבעל חוב, לפיכך אם החוב כנגד הקרן והשבח יטרוף הבעל חוב גם השבח שהשביח בשדה ביד הלוקח, בין שבח ששבחו הנכסים מאליהם כגון שעלו בו אילנות או שנתייקרה, בין שבח שהשביחו מחמת הוצאה.

אלא שאם שבחו מאליהם טורף כל השבח ואין ללוקח בו כלום כיון שלא טרח בו, ואם השביח מחמת הוצאה נוטל הלוקח תחלה מן השבח כנגד ההוצאה, ומה שהוא יתר על ההוצאה חולקין הבעל חוב והלוקח, הואיל והלוקח הוציא עליו הוצאה וטרח בו.

---

[30] שו"ע ונו"כ שם ב

[31] רמב"ם הלכות נחלות פרק ג הלכה ז

[32] שו"ע ונו"כ שם קטו א

[33] כתב הסמ"ע היינו למאן דס"ל בדאקני לא אמרינן אחריות ט"ס הוא כמ"ש בר"ס קי"ב מיהו אפי' לפי שיטתייהו א"צ דאקנה כ"א הלוה למלוה אבל בלוקח לענין השבח אמרינן דהוי כאילו כתב לו דאקנה לכ"ע. והש"ך השיג עליו בזה ע"ש

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

ויש אומרים[34] שבכל ענין אינו גובה הבעל חוב רק חצי השבח אפילו בשבח שהשביחו הנכסים מאליהם, וכן עיקר.

כיצד, היה עליו חוב של מאתים זוז ומכר ללוקח שדה שוה מנה, והשביחה ביד הלוקח בין מאיליה בין על ידי הוצאה, בין היה השבח יתר על ההוצאה בין היתה הוצאה יתר על השבח עד ששוה מאתים, טורף הבעל חוב ממנה ק"נ מנה של דמי השדה ונ' של השבח ואין צריך לתת כלום ללוקח בשביל ההוצאה, והלוקח יקח נ' של שבח הנשארים, וחוזר הלוקח וגובה הקרן מנכסי המוכר אף מהמשועבדין שמכר או נתן לאחר שמכר השדה ללוקח, אבל השבח שטרף ממנו הבעל חוב אינו גובה אותה הלוקח מנכסי המוכר אלא מבני חורי ולא ממשועבדין, וטעמא שאינו גובה ממשועבדין מפני תיקון העולם שאין קול יוצא על השבח ולא ידעו הלקוחות ליזהר.

וכל זה לא מיירי אלא שכתב ללוקח גם כן דאקנה, אבל אם כתב ללוקח בהדיא שלא יגבה מדאקנה, אין ללוקח בשבח כלום.

ולא מיירי ג"כ אלא בשבח ששבחו הנכסים בעוד המוכר חי, אבל מה ששבחו הנכסים לאחר מיתת המוכר אין לבעל חוב בו כלום, דכיון דמשום דאקנה אתינן עליה, מה שהשביחה לאחר שמת לא קנאו מוכר מעולם והרי נשאר כולו ללוקח.

דף נב:

ג. ולא בראוי כבמוחזק לאיתויי נכסי דאבי אבא

צוה מורישו[35] של בעל לתת לו מתנה או ירושה שיזכה בהם אחר ב' או ג' שנים לאחר מיתתו[36], הרי זה ראוי[37].

---

[34] רמ"א שם וטעמא שהשבח שהשביח ביד הלוקח אפילו מאליו הוי כאילו קנאו המוכר אחר שמכר השדה ללוקח, והרי חל שיעבוד המלוה והלוקח בבת אחת בשוה שהרי כתב לשניהם דאקנה, לפיכך חולקין אותו השבח

[35] רמ"א אבהע"ז קא ב

[36] כגון שמסרו ליד שליש או ליד אפוטרופוס, ומת הבעל תוך הזמן, ונראה פשוט שאם הקנה לו מעכשיו ולאחר ג' שנים הרי זוכה בגוף מיד, כמ"ש לעיל (הערה נג), והו"ל מוחזק, ועי' שו"ת מהריט"ץ (סימן רצה). בט"ז (סק"ד) מדייק דדוקא בכה"ג שהופקד ביד שליש לא זכה הבן מעולם במתנה או בירושה, אבל אם צוה לתת לו קרקע לאחר זמן, מיקרי מוחזק, וההפלאה כתב שאם צוה לתת חפץ מסוים, או אפילו מנה צרור אפילו צוה לתת לה לאחר זמן, פשוט שזוכה המקבל ואינו ראוי, דומיא דקרקע שכתב הט"ז, אבל אם צוה לתת מנכסיו סך מסוים, הו"ל ראוי, ועיי"ש שדן בדברי המהרי"ו בדין ראוי מהבעל עצמו.

[37] ובח"מ (ס"ק יג) מדייק שאם צוה סתם לתת מתנה לבנו, אף על פי שלא באה המתנה לידו בחייו לא מיקרי ראוי, אבל מתשובת מהרי"ו (שהוא מקור לדברי הרמ"א) נראה שמדמי ליה לשכר שכיר שלא גבה, אף על פי שהוא חייב לו כבר, כל זמן שלא בא לידו חשיב ראוי, ואינו דומה למלוה שיש ביד אחרים דחשיב מוחזק, שכבר היה בידו קודם שהלוה, ואותה שעה היה לאשה שעבוד על המעות, ולא פקעה זכותה כשהלום, אבל

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

ד. ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה והיורש את אשתו והמייבם את אשת אחיו

כבר התבאר במסכת ב"ב דף קלט. שהאחין[38] שחלקו כלקוחות הן[39] ומחזירין זה לזה חלקו ביובל[40]. לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה[41].

וכן הבכור שנטל פי שנים, והמייבם אשת אחיו שיורש חלק אחיו מחזיר ביובל חלק שנטל ונוטל החלק שכנגדו[42]. וי"א[43] שהבכור א"צ להחזיר חלק הבכורה מכיון שלא נטלו האחין כנגדו אינו כלוקח.

אבל היורש[44] את אשתו, אעפ"י שירושת הבעל מדבריהם[45], עשו חזוק לדבריהם כשל תורה[46] ואינו מחזיר ביובל[47].

מתנה שניתנה לו ולא זכה בה דמיא לשכר פעולה, ולפי"ז צריך לומר דמ"ש המהרי"ו שכתב בשטר לתת לאחר זמן, לאו דוקא, אלא מעשה כך היה, ואפילו אמר לתת מיד ולא נתנו מיקרי ראוי. ובבית שמואל (ס"ק יג) כתב דהמהרי"ו איירי שהאב התחייב לתת לבנו סך מסוים, ובזה אפילו הגיע הזמן הוי ראוי כל שלא הגיע לידו, אבל אם צוה ליתן במתנת שכ"מ הוי כמסורים לידו, שאם לא קצב זמן מיקרי מוחזק, וכמ"ש הר' בצלאל כעין זה לגבי ירושת הבעל שאם נתן מתנה לאשה ולא גבתה עדיין ומתה, הבעל יורש המתנה, אא"כ קבע לה זמן ומתה תוך הזמן שקצב, ובקצה"ח (סימן רנג ס"ק יב) הסכים לדעת הח"מ עיין שם, ועי' שער משפט (שם סק"ו) ובערך ש"י (שם סעיף כד), ובפתח הגליון (חו"מ סימן רנ) בשם שו"ת שב יעקב (אהע"ז סימן כו).

[38] רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק יא הלכה כ

[39] משום דקי"ל דבדאורייתא אין ברירה וחיישי' שמא כל א' נטל חלק חברו והוי כלוקח וחייב להחזיר לו מספק דספק דאורייתא לחומרא כנו שהתבאר בביצה לו:

[40] היינו שמחזיר חלק שנטל ונוטל החלק שכנגדו

[41] היינו שאין נשאר כך אלא אח"כ חוזרין וחולקין כבתחלה שהרי ספק הוא שמא אין ברירה ולא הוצרכו רק לקיים מצות חזרה ואח"כ חוזרין ונוטלין כבתחלה ונראה דכל שנת היובל אין נוטלין מתחלה אלא תהי' בין שניהן מספק שהרי א"א למכור כל שנת היובל כנ"ל הי"א ואם יחזיר יצטרך מיד להחזיר שוב אלא אחר היובל יחזרו ויתחלקו כבתחלה ולכאו' אפי' מסכימים שניהן שלא להחזיר לא מהני דהא מצוה עליהן להחזיר מספק כמו בכל מכירה דלא מהני תנאי. דרך אמונה שם צט

[42] עד אחר היובל ואח"כ חוזר ונוטל חלקו כבתחלה שני החלקים וכנ"ל.

[43] ר"י מיגש כאן וצ"ע א"כ מאי פריך בבכורות נ"ב ב' מדתנן אלו שאין חוזרין ביובל הבכורה

[44] רמב"ם שם הלכה כא

[45] רבנו לשיטתו שפסק בפי"ב מאישות ה"ט דירושת הבעל מדבריהם אבל הרבה ראשונים פסקו דירושת הבעל מדאורייתא ולפ"ז אצ"ל דעשו חיזוק כשל תורה

[46] היינו כירושה של בן אחד שאינה חוזרת ביובל כנ"ל ומשמע שאפי' אם היו להאשה עוד אחיות וחלקה אתם דלא עדיף הבעל מהאשה אפ"ה הפקירו ב"ד שלא יצטרך להחזיר כלל.

[47] "מ כ"ז שהיא חיה לכאו' צריכה להחזיר לאחיותיה וחוזרת ונוטלתה. דרך אמונה שם קו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת בכורות

ה. המתנה כמכר

הנותן שדהו[48] מתנה הרי זו חוזרת לו ביובל[49] שנאמר (ויקרא כה פסוק יג) בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ לרבות את המתנה. וי"א[50] דמתנת רבים אינה חוזרת ביובל

המפקיר את שדהו[51] וזכה בה אדם מחזיר לבעלים ביובל ואם לא זכה בה אדם צ"ע אם חוזרת לבעלים מיהו הפקר ב"ד אינו חוזר ביובל.

בע"ח שגבה[52] שדה בחובו וכן נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כולן חוזרין ביובל. המחליף שדה בחברו חוזרת ביובל[53].

ו. והיורש את אשתו ירושת הבעל דאורייתא ... ירושת הבעל דרבנן

---

[48] רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק יא הלכה יט

[49] כתב במנ"ח מצוה שלט אבל מותר לו לפדות תוך ב' שנים מדעת הלוקח אבל בע"כ אין פודה אף לאחר ב' שנים וה"ה שאין הקרובים גואלים בע"כ אבל הר"ש משנץ כתב דקרובים גואלים בע"כ ויתנו מחיר השדה ולפ"ז ה"ה שהוא גואל בע"כ ולפ"ז י"ל דאסור לו לגאול תוך ב' שנים כדין מכר.

[50] רעק"א כאן בשם הרד"ק והיינו שרבים נתנו לו ע"ש. במאירי ב"ב קל"ט ב' ע"ש מסופק אם מתנת שכיב מרע ג"כ חוזרת ביובל

[51] חזו"א בכורות סי' כ"ז סק"א וכ"כ בתשו' יהודא יעלה ח"ב סי' רל"ז ועי' בזה בקה"י שביעית סי' ב' וזה דלא כעולת שלמה ערכין ל"א ב' ע"ש

[52] עי' תוספתא ספ"ו דבכורות

[53] ס' המפתח בשם חקרי לב ופשוט מהא דהאחין שחלקו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

כבר התבאר במסכת כתובות דף פג: שהבעל יורש את אשתו נשואה, יש פוסקים[54] שירושת הבעל היא מן התורה, ויש פוסקים[55] שאין הבעל יורש את אשתו אלא מדרבנן, אלא שעשו בה חיזוק כשל תורה, בין לענין סילוק ובין לדינים אחרים כגון שירושת הבעל אינה חוזרת ביובל מפני שעשו חיזוק לדבריהם כשל תורה[56].

ז. כגון שהורישתו אשתו בית הקברות ומשום פגם משפחה אמור רבנן לשקול דמי וליהדר

---

[54] רש"ג בתשוה"ג הרכבי סי' רב, רה"ג בתשוה"ג שע"צ ח"ד ש"ד סי' נג, ריי"ף כתובות סד א, השגות הראב"ד אישות פי"ב ה"ג ונחלות פ"א ה"ח, ועי' כתוב שם כתובות פג א שכ' שהיא דרבנן, וצ"ע, עי' סה"י לר"ת (שלזינגר) סי' לג, רמ"ך אישות שם, רשב"א ב"ב מט א וקיב א ובשו"ת ח"ב סי' רכא, רא"ש כתובות פ"ה סי' לה וב"ב פ"ט סי' טז ושו"ת הרא"ש כלל נה סי' א וי, עי' פסקי ריא"ז ב"ב פ"ח ה"א אות ט, ריי"ו מישרים נכ"ג ח"ז, טור אהע"ז סו"ס צב, וסותר למש"כ בסי' סמ, ועי' חי' הגהות שם שעיקר דעתו שהיא מה"ת, אבל בב"ח ופרישה סי' עב כתבו להיפך, ר"ן ב"ב קיב א, תשב"ץ ח"א סי' קנ וח"ב סי' סו וקסב ורצב תיקון ג, ה"ר יקר הלוי בשו"ת מהרי"ל סי' עו, שו"ת הרמ"א סי' קיב, שו"ת מהרשד"ם אהע"ז סי' קכה, שכ"ד רוב הפוסקים, עי' ש"ך חו"מ סי' קג ס"ק יט. וכ"מ ברמ"ה ב"ב פ"ח אות לא – לה ובאגודה כתובות פד א, ועי' רש"י ב"מ צו ב ד"ה ומתה, הובא בהגמי"י נחלות שם, שהיא מה"ת. אנציקלופדיה תלמודית הערות כרך כה, ירושת הבעל, טור תנו הערה 53

[55] עי' תשו' גמו"מ סי' רכח, ראב"ן כתובות פד א, רמב"ם אישות שם וה"ט ונחלות שם: מדברי סופרים, ונחלות פ"ו ה"ח ושמיטה ויובל פי"א הכ"א: מדבריהם, ושו"ת הרמב"ם פאר הדור סי' ה ופהמ"ש כתובות פ"ט מ"א: דרבנן, ופהמ"ש (קאפח) ב"ב פ"ח מ"א ובכורות פ"ח מ"י, (אבל בפהמ"ש לפנינו שם ושם כ' שהיא מה"ת, ועי' תוי"ט בכורות שם), ועי' מ"מ וכ"מ נחלות פ"א שם, ו, עיטור אות ת תנאי ענין ראשון (מהדו' רמ"י ח"א דף לז), הובא בהגמ"ר כתובות סי' רצד, אבל באות מ מרד (ח"ב סוף דף סח) הביא ד' הריי"ף, סמ"ג עשין מח, ועי"ש עשין צו: מפי הקבלה, והסמיכוה למדרש המקראות, , ור"א שטיין שם בדעתו שר"ל מדרבנן, ה"ר נתן ב"ר מאיר בבעה"ת ש"ו ח"ד, שו"ת מהר"ם מר"ב ד' קרימונה סי' קצב ובתשו' בעה"ת סי' עו, תשומי"י נשים סי' לה ותשו' ופסקים מחכמי אשכנז וצרפת סי' קג, החינוך מ' ת, ר"א מן ההר יבמות פט ב, מאירי יבמות שם וכתובות פג ב וגיטין עז א וב"ב קיב א, ועי' מאירי שבועות מח ב, אר"ח ח"ב עמ' 83 – 84. וכ"מ בס' המכריע סי' מז ובפרי"ד כתובות פג א, ועי' שו"ת מהרי"ל החדשות סי' קל ושו"ת הב"ח סי' כד. ו, ובב"ש אהע"ז צ ס"ק א הביא שתי הדיעות. אנציקלופדיה תלמודית שם הערה 54 ועי' כנה"ג שהביא מדברי כמה אחרונים שדייקו בדברי הטור בסימן סט דמשמע דס"ל שהוא מדרבנן, ואילו בסימן צב כתב שהוא מדאורייתא

[56] רמב"ם (פי"א מה' שמיטה ה' כא) ועי' אור שמח (שם), ועי' חזו"א (ליקוטים סימן ז).

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

היורש[57] את אשתו, שהתבאר שאינו מחזיר ביובל[58], אם ירש ממנה בית הקברות יחזיר לבני משפחה[59] משום פגם משפחה[60] ויתנו לו דמיה ומנכין

ח. המוכר קברו ודרך קברו מקום מעמדו ובית הספדו באים בני משפחה וקוברים אותו בעל כרחו משום פגם משפחה

כבר התבאר במסכת כתובות דף פד. וב"ב דף ק: שהמוכר קברו[61], אין המקח מקח, ובאין בני משפחתו וקוברין אותו בעל כרחו של לוקח ומחזירין לו דמיו, שאין כח ביד זה למכור המקומות משום פגם משפחה שגנאי להם שבני המשפחה לא יהיו קבורים במקום אחד כמנהגם[62]. וכן המוכר דרך קברו, מקום מעמדו, ומקום הספידו, י"א שהמקח בטל[63] ומחזירין לו דמיו שאם יבואו אחרים ויספדו קרוביהם במקום הספדו של זה איכא פגם משפחה של מוכר. ועוד שהרי זה המקום לא היה שלו לבדו להספידו שם שגם יורשיו וכל בני משפחתו היו נספדים שם ואיכא פגם שלהם. וי"א[64] שאם יתרצה הלוקח ויאמר תספדוהו אותו בו ואח"כ אקחם לתשמישי, אין יכולין לסלקו מזה.

וזהו הכל לפי מנהגם שכל משפחה היה לה מקום קברות מיוחד ששם קבורים כל בני המשפחה והיה להם גנאי שאחד מן המשפחה יקבר במקום אחר שלא בין קברי משפחתו ואם יתערב זר בתוכם ה"ז לפניהם גנאי עולמית. ובזמנינו במדינתו אין זה נוהג כלל[65].

---

57 רמב"ם שמיטה ויובל שם הלכה כא

58 כ"מ כ"ז שהיא חיה לכאו' צריכה להחזיר לאחיותיה וחוזרת ונוטלתה. דרך אמונה שם קו

59 שהי' דרכן להקבר משפחות משפחות

60 שגנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם והם יקברו בקברות אחרים ודוקא ביובל שאז כל הירושות חוזרות וזו אינה חוזרת וניכר שהם קבורים בקברות אחרים אבל עד יובל א"צ להחזיר וי"א שגם עד יובל יכולין בני המשפחה לסלקו בדמים

61 שו"ע ונו"כ יו"ד שסו א, וחו"מ ריז ז

62 ואף על גב דמי שצוה שאל יספידוהו שומעין לו כדלעיל סי' שד"מ סעיף י' שאני התם דאמר כן בשעת מיתה אבל הכא זוזי אנסוהו א"נ התם לדידיה לחוד אבל הכא מקום הספדו יורשיו ובני משפחתו נספדים שם ואיכא פגם שלהן. ש"ך שם ב

63 לבוש יו"ד שם

64 סמ"ע שם טו ואינו כקבר שאסור בהנאה והכי צריכין להחזיר לו דמיו

65 ערוה"ש חו"מ ריז ה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

וכן הדין במקום ישיבה בבית הכנסת למשפחה זה אצל זה ומכר אחד מקומו, שיושבים בעל כרחו של לוקח ומחזירין לו דמיו[66].

אשה[67] שירשה מקום בבית הקברות ממשפחתה נקברת היא בתוכה אבל לא יוצאי חלציה, מפני שבניה מתייחסים על שם משפחת אביהם ואז יהיה גנאי לבני משפחתה ליקבר אצלה.

הדרן עלך יש בכור

---

[66] שו"ע חו"מ סימן קע"ה סעיף נ"ג בהג"ה. ועיין בזה בתשובת עבודת הגרשוני סימן מ"ט סוף ד"ה והנה לכאורה, דכולי עלמא משוים מקום בית הכנסת למקום קבר, כי פליגי בבטול מקח, דרב האי גאון [המקח והממכר שער ד הדרך התשיעי] סבירא ליה דהמקח קיים אלא כשימות המוכר קוברים אותו שם (ומחזירין מקצת דמים. ואפשר אין מחזירין כלל, דהוה כאלו התנה) גל' מהרש"א יו"ד שם א

[67] שו"ע ונו"כ יו"ד שם ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu